

УДК 336.71:338.124.4(477)

Вдовенко Л. О., доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

Думбровський В. А., магістр, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

В статті досліджено стан та перспективи розвитку банківської системи України. Виявлено, що банківська система України останніми роками знаходиться в стані кризи, характеризується низьким рівнем капіталізації, низькою ліквідністю, нестабільністю грошово-кредитної політики та непрозорими діями центрального банку, порушена важлива функція банківської системи як основного фінансового посередника вітчизняної економіки. Встановлено, що основними причинами низького рівня виконання банківською системою свого основного призначення є значна девальвація гривні, зниження інвестиційної активності, скорочення виробництва, інфляційні процеси, низький рівень корпоративного управління, зростання обсягів простроченої заборгованості. Наведено сутність понять «банківська криза» та «системна банківська криза», визначено ознаки та причини їх виникнення.

Проаналізовано наслідки впливу кризи на стан банківської системи України. Визначено основні напрями розвитку банківської системи України та шляхи вирішення існуючих проблем її функціонування.

Ключові слова: банківська система, банківська криза, системна банківська криза, Національний банк України, капіталізація, ліквідність, кредитний портфель.

Вдовенко Л. А., доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования, Винницкий национальный аграрный университет, г. Винница, Украина

Думбровский В. А., магистр, Винницкий национальный аграрный университет г. Винница, Украина

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В КОНТЕКСТЕ ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА

В статье исследовано состояние и перспективы развития банковской системы Украины. Выявлено, что банковская система Украины в последние годы находится в состоянии кризиса, характеризуется низким уровнем капитализации, низкой ликвидностью, нестабильностью денежно-кредитной политики и непрозрачными действиями центрального банка, нарушена важная функция банковской системы как основного финансового посредника отечественной экономики. Установлено, что основными причинами низкого уровня выполнения банковской системой своего основного назначения является значительная девальвация гривны, снижение инвестиционной активности, сокращение производства, инфляционные процессы, низкий уровень корпоративного управления, рост объемов просроченной задолженности. Приведены сущность понятий «банковский кризис» и «системный банковский кризис», определены признаки и причины их возникновения. Проанализированы последствия влияния кризиса на состояние банковской системы

Украины. Определены основные направления развития банковской системы Украины и пути решения существующих проблем ее функционирования.

Ключевые слова: банковская система, банковский кризис, системный банковский кризис, Национальный банк Украины, капитализация, ликвидность, кредитный портфель.

Vdovenko L., Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine
Dumbrovsky V., Master, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine

TRENDS OF BANKING SYSTEM DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE EFFECT OF FINANCIAL CRISIS

Introduction. *In the conditions of the existing transformational changes in the Ukrainian economy, the banking system is the strategic sphere of the national economy, which implements the function of mobilizing financial resources and turning them into capital. However, the banking system of Ukraine in recent years is in a state of crisis, characterized by low level of capitalization, low liquidity, instability of monetary policy and non-transparent actions of the regulator, which negatively affects its development and development of the country's economy as a whole.*

As the world practice shows, most countries are making significant efforts to resolve and counteract crises in the banking sector, to ensure the stability and reliability of banking institutions, including increasing the level of customer confidence. Therefore, it is relevant to study the impact of the financial crisis on the development of the banking system of Ukraine, as well as to determine the prospects for its development.

Purpose. *The purpose of the paper is to study the theoretical and practical aspects of the development of the banking system in the context of the impact of the financial crisis, as well as to develop measures to prevent future crisis outcomes.*

Results. *According to the domestic practice, in recent years there has been a serious violation of the important function of the banking system as the main financial intermediary of the domestic economy, which adversely affected the state of the banking system and in general the development of the Ukrainian economy and caused a wide range of existing problems in this area. The main reasons for the low level of implementation of the banking system of Ukraine are: significant devaluation of hryvnia, decrease of investment activity, production cuts, inflation processes, low level of corporate governance, growth of overdue debts, etc.*

Weakness and instability of the banking system of Ukraine are further exacerbated by existing crises in this area.

The essence of the concepts: "banking crisis" and "systemic banking crisis, features and causes of their emergence is presented. It has been founded that under a systemic banking crisis it is necessary to understand the phenomenon or process that occurs at the macroeconomic level and covers the banking system of the country as a whole, thus preventing the normal functioning of all banks, even those that are financially sustainable.

The consequences of crisis influence on the state of the banking system of Ukraine are analyzed. It was revealed that during the period of instability there is a significant reduction of the total number of banks, changes in the ownership structure of assets, loss-making assets and capital, reduction of regulatory capital of banks, volumes of loan portfolio, increase in the proportion of problem loans in their total volume, and the total cost of the crisis, taking into account direct losses in the private sector, which were about 38% of GDP.

Conclusions. *The basis for strengthening the Ukrainian banking system is to ensure a high level of capitalization, to increase liquidity, to consolidate the regulator's steady independence in adopting effective management decisions aimed at qualitative reforms in the banking sector, including taking into account and implementing European standards (Basel Committee recommendations - Basel III) in the activity of banking institutions, which will help to prevent their crisis situation.*

Keywords: *banking system, banking crisis, systemic banking crisis, National Bank of Ukraine, capitalization, liquidity, credit portfolio.*

JEL Classification: G21.

Постановка проблеми. В умовах існуючих трансформаційних змін в економіці України стратегічною сферою національної економіки, яка реалізує функцію мобілізації фінансових ресурсів та перетворення їх в капітал, є банківська система. Проте банківська система України останніми роками знаходиться в стані кризи, характеризується низьким рівнем капіталізації, низькою ліквідністю, нестабільністю грошово-кредитної політики та непрозорими діями регулятора, що негативно позначається на її розвитку та на розвитку економіки країни загалом.

Як показує світова практика, більшість країн спрямовують значні зусилля на врегулювання та протистояння кризовим явищам в банківській сфері, забезпечення стабільності та надійності банківських установ, в тому числі підвищення ступеня довіри клієнтів. Виходячи з цього актуальним є вивчення впливу фінансової кризи на розвиток банківської системи України, а також визначення перспектив її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку банківської системи та кризовим явищам в цій сфері присвячено праці О. І. Береславської [4], В. І. Міщенко [7], Т. С. Стубайло [3] та ін., які в своїх наукових працях аналізували проблеми розвитку банківської системи та актуальні аспекти її в умовах активізації фінансової кризи.

Формування цілей дослідження. Метою наукової статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку банківської системи в контексті впливу фінансової кризи, а також розробка заходів щодо запобігання кризовим наслідкам в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Як свідчить вітчизняна практика, останніми роками спостерігається серйозне порушення важливої функції банківської системи як основного фінансового посередника вітчизняної економіки, що негативно позначилось на стані банківської системи і в цілому на розвитку економіки України та обумовило широкий спектр існуючих проблем в цій сфері. Основними причинами низького рівня виконання банківською системою України свого основного призначення є значна девальвація гривні, зниження інвестиційної активності, скорочення виробництва, інфляційні процеси, низький рівень корпоративного управління, зростання обсягів простроченої заборгованості тощо [1, с. 8].

Слабкість і нестабільність банківської системи України ще більше посилюється існуючими кризами в даній сфері.

У науковій літературі зустрічається інтерпретація банківської кризи як такої та системної банківської кризи. Різниця між цими двома поняттями полягає лише в тому, що банківська криза як така охоплює окремих банків, тобто виникає на мікрорівні, а системна банківська криза – на макрорівні [2, с. 236].

У найбільш загальному вигляді банківську кризу трактують «як нездатність банківської системи виконувати свої основні функції акумуляції та мобілізації тимчасово вільних грошових коштів, надання кредитів, проведення розрахунків і платежів в економіці країни» [3, с.169; 4, с.79].

На думку О. І. Береславської [4, с.83] «причини виникнення сучасних банківських криз є різноманітними, а форми їх впливу в кожній країні – специфічними, що залежить

від макроекономічної ситуації, ступеня відкритості національної економіки, зрілості та ефективності банківської системи. Враховуючи те, що з поглибленням процесів глобалізації і зростанням загальної нестабільності ринків рівень ризиків банківської діяльності зростає, кожна країна відповідно до своїх особливостей повинна реалізовувати заходи, спрямовані на запобігання виникненню або повтору банківських криз».

Руденко З. [5, с. 217] виділяє 3 групи чинників, які зумовили кризу: політичні, економічні та соціальні. При цьому автор відмічає [5, с. 219], що напруга в банківському секторі зростала давно, вибір українців європейського шляху розвитку України поставив перед банківською системою і самим НБУ нові структурні зміни. Політичні події стимулювали поширення кризових явищ у банківській системі. Населення відреагувало масовим зняттям своїх коштів з рахунків у банках і як наслідок – загалом за 2014 р. банківська система України втратила майже третину депозитних вкладів, при цьому національна валюта девальвувала і зріс ажіотаж з боку іноземних валют.

Під системною банківською кризою необхідно розуміти явище чи процес, що виникає на макроекономічному рівні та охоплює банківську систему країни в цілому, унеможливаючи нормальне функціонування усіх банків, навіть тих, які є фінансово стійкими [2, с. 237].

Реверчук С. К. [6, с.14] трактує системну банківську кризу як «стрімке і масштабне погіршення якості активів значної кількості комерційних банків під впливом несприятливих макроекономічних, інституційних і регулятивних чинників, що унеможлиблює банківську систему виконувати свої функції». При цьому автор називає причини виникнення банківських криз: «макроекономічна мінливість (нестабільність) і невідповідність банків до фінансової лібералізації», «слабкість банківського законодавства і відповідно слабкість державного регулювання банківської

діяльності» та виділяє основні ознаки: «1) поява і наростання банківської паніки; 2) знецінення банківських активів; 3) грошовий голод; 4) зникнення ринку ліквідності; 5) зменшення обсягів банківського кредитування; 6) натиск на золотовалютні резерви; 7) банкрутства банків», наголошуючи на тому, що «як тільки названі ознаки банківської кризи дають про себе знати, держава повинна негайно втручатися, щоб відвернути економічний спад в країні, який в умовах глобалізації економіки може швидко поширитися на інші країни і породити глобальний хаос».

На думку В. Міщенка [7, с.64] «банківська криза стає значним потрясінням для всієї економіки країни та характеризується різким зниженням ліквідності та платоспроможності банків, невиконанням банками своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками, погіршенням якості активів, збільшенням частки проблемних кредитів, зниженням дохідності банківських операцій, а часто й банкрутством значної кількості банків. Передумовами виникнення банківської кризи є масове вилучення коштів із банківської системи («набіги на банки»), зниження темпів і обсягів кредитування, погіршення якості активів, підвищення процентних ставок і рівня доларизації економіки, падіння споживчого попиту населення та зниження обсягів виробництва або рецесія економіки».

Проаналізуємо наслідки впливу кризи на розвиток банківської системи України. За офіційними даними Національного банку України станом на 01 січня 2018 р. з 82 працюючих в Україні банків: 38 установи – з іноземним капіталом (на 01 січня 2014 року – 49 банків з іноземним капіталом з 180 працюючих), у тому числі 18 – зі 100-відсотковим іноземним капіталом. В період нестабільності загальна кількість банків, які мають право займатися банківською діяльністю, зменшилась на 98 банків, з них з іноземним капіталом лише на 11 банків. Частка іноземного капіталу в банківській системі України за останні роки зростала з

32,5% в 2014 р. до 54,7% в 2016 р. і дещо скоротилась в 2017 р. до рівня 46,3%. Отже, банківські установи з іноземним капіталом за кризового стану відчували себе більш впевнено завдяки фінансовій підтримці материнського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1 Стан банківської системи України (2014-2018 рр.)

Показники	01.01. 2014 р.	01.01. 2015 р.	01.01. 2016 р.	01.01. 2017 р.	01.01. 2018 р.	Відхилення 2018 р. до 2014 р. (+;-)
Кількість банків, що мають банківську ліцензію, одиниць	180	163	117	96	82	-98
З них з іноземним капіталом, одиниць	49	51	41	38	38	-11
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	34	32,5	43,3	54,7	46,3	+12,3 в.п.
Активи, всього, млн грн	1278095	1316852	1254385	1256299	1336358	58263
Пасиви, всього млн грн	1278095	1316852	1254385	1256299	1336358	58263
Капітал, млн грн	192599	148023	103713	123784	163597	-29002
Зобов'язання банків, млн грн	1085496	1168829	1150672	1132515	1172761	10642265
Кредити надані, млн грн	911402	1006358	96509	100592	в.д.	х
Регулятивний капітал, млн. грн	204976	188948	130974	109653	115817	-89159
Рентабельність активів, %	0,12	-4,07	-5,46	-12,60	-1,94	-2,06 в.п.
Рентабельність капіталу, %	0,81	-30,46	-51,91	-116,74	-15,96	-16,77 в.п.

*Джерело: [8]

Банківська криза вплинула на зміну структури власності активів, в якій (станом на 01 січня 2017 року) банки з приватним українським капіталом складають близько 13%, банки іноземних банківських груп – 35%, державні банки – 52% [9, с.6].

Слід відмітити негативний вплив кризи на результати діяльності банківської системи України: впродовж 2014-2016 рр. спостерігаємо зростання суми отриманого збитку банківською системою з 52966 млн грн до 159387 млн грн відповідно. Лише під кінець 2017 р. (станом на 01.10.2017 р.) банківська система спромоглась вийти з кризового стану з прибутком в сумі 1406 млн грн.

За підсумком 2016 р. 31 з 93 функціонуючих банків отримав збитки на загальну суму 169,3 млрд грн. З цієї суми майже 80% (135,3 млрд грн) припадає на ПАТ КБ «Приватбанк». Інші банківські установи, що завершили звітний період з додатнім результатом діяльності, отримали сукупно

10,82 млрд грн прибутку. Серед найбільш прибуткових за підсумком минулого року банків були виключно іноземні фінансові установи: Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП Банк. На найбільш прибуткові банки за підсумком 2016 р. припадало 57,5% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою України [9, с.19].

В подальшому залишається проблема низької ефективності операційної діяльності державних банків, збитковість яких відображається на результатах діяльності всієї банківської системи, тому на часі необхідність доопрацювання Стратегії розвитку державних банків та прийняття законодавства, яке сприятиме їх ефективному функціонуванню в умовах конкурентного середовища.

З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу банківсь-

кої системи України протягом 2016 року збільшився на 19,4% та станом на 01.01.2017 р. складає 123,78 млрд грн [9, с.16].

При збереженні нестабільного макроекономічного середовища, грошово-кредитної та валютної політики в країні банківська система буде залишатися найбільш вразливою до різного роду локальних та глобальних ризиків. Впродовж 2013-2016 рр. спостерігаємо збитковість активів (зросла з 4,07 в 2014 р. до 12,6% в 2016 р.) та збитковість власного капіталу (зросла з 30,46% в 2014 р. до 116,74 % в 2016 р.). В 2017 р. збитковість активів та капіталу суттєво скоротилась до 1,94% та 15,96% відповідно.

В період загострення нестабільності в Україні 2014-2016 рр. помітною була тенденція скорочення регулятивного капіталу банківських установ (з 204976 млн грн до 109653 млн грн) в 1,9 рази, що є небажаною тенденцією для подальшого відновлення та розвитку банківської системи.

У 2017 р. завдяки зменшенню відрахувань до резервів та підвищенню операційної ефективності, банківські установи вийшли на прибутковий рівень, збільшився обсяг регулятивного капіталу до 115817 млн грн або в 1,1 р. порівняно з минулим роком, триває докапіталізація банків, згідно якої у визначені строки банківські установи мають забезпечити капітал в сумі 500 млн грн.

Нині Україні слід зосередити особливу увагу на підтримці стабільності і надійності банківської системи, зокрема на забезпеченості банківських установ достатнім обсягом фінансових ресурсів для належного виконання ними своїх функцій – кредитування реального сектора економіки.

Аналіз даних таблиці 1 засвідчує суттєве скорочення впродовж 2013-2016 рр. обсягів кредитного портфеля в 9,1 рази (з 911402 млн грн до 100592 млн грн). Негативом також є те, що на тлі поступового зменшення обсягу кредитного портфеля банків погіршується його якість, отже зростає питома вага проблемних кредитів у їх загальному обсязі за рахунок погіршення фінансового стану та

платіжної дисципліни позичальників. Станом на 01.01.2014 р. частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів загалом по банківській системі дорівнювала 7,7 %, проте станом на 01.10.2016 р. зросла до 25,3 % [8].

Слід відмітити, що крім зовнішніх факторів, які спричинюють кризовий стан, «кризу банківської системи може спровокувати нездатність менеджменту банку визначити ступінь кредитного ризику і встановити йому відповідну ціну. Аналіз практики свідчить, що ця причина є найбільш поширеною у виникненні банківських криз» [4, с.80].

Разом з тим, якість кредитного портфеля починає поліпшуватися. Так, за оцінками НБУ, пікові значення частки проблемних кредитів у портфелях банків уже пройдено. Макроекономічна стабілізація та поступове відновлення доходів та прибутків підприємств закладають передумови для поступового відновлення якості кредитного портфеля банків. Помірний поштовх до поліпшення якості корпоративного кредитного портфеля може надати Закон України «Про фінансову реструктуризацію», який дає можливість банкам та позичальникам у короткі терміни проводити реструктуризацію грошових зобов'язань [10].

Як свідчить світова практика, для подолання системної банківської кризи, необхідна участь держави в реструктуризації банківської системи з метою недопущення катастрофічного погіршення її стану та уникнення паніки в суспільстві, що, в свою чергу, супроводжується виділенням з бюджету значних фінансових ресурсів. Держава повинна втручатися у банківські кризові процеси дуже обережно, застосовувати надійні інструменти впливу [6, с.14].

Системна банківська криза 2014-2016 рр. в Україні призвела до низки суспільних втрат, які лягли чималим тягарем на бюджет держави.

Найбільшими серед них є прямі витрати держави на реструктуризацію банківського сектору. Кошти пішли на докапіталізацію ПАТ

«ПриватБанку» та інших державних банків, також було втрачено значні обсяги кредитів рефінансування, отриманих банками від Національного банку України. У порівнянні з банківськими кризами в інших країнах прямі фінансові витрати України на подолання наслідків кризи є помірними, однак загальна вартість кризи, з урахуванням прямих втрат приватного сектору – близько 38% ВВП [10].

Аналізуючи участь урядів та національних банків у підтримці банківського сектора та банківських установ загалом, було виявлено різницю у масштабах даної участі. Так, уряди більшості держав з економікою, що розвивається, схильні допомагати банкам шляхом прямого втручання; уряди економічно розвинутих країн в більшості вдаються до принципів пруденційного регулювання, надання кредитів, в тому числі викупу проблемних активів [11].

У процесі реструктуризації банківських систем, які перенесли масштабну банківську кризу, можуть бути використані такі інструменти як підтримка ліквідності «кредитором останньої інстанції», зниження обов'язкових резервних вимог, диверсифікований підхід до встановлення економічних нормативів, перехід проблемної кредитної організації (банку) під управління спеціалізованого інституту з реструктуризації, рекапіталізація і націоналізація соціально значимих банків для країни. Більшість цих інструментів було використано у США, країнах ЄС і країнах СНД для подолання наслідків кризових явищ у банківських системах [4, с. 80].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, однією з проблем вітчизняної банківської системи є підтримка її стабільності, надійності та ефективності, завдяки чому банківські установи можуть виконувати свої функції із забезпечення економіки достатнім обсягом фінансових ресурсів. Основою зміцнення банківської системи України є забезпечення високого рівня капіталізації, підвищення рівня

ліквідності, закріплення стійкої незалежності регулятора в прийнятті дієвих управлінських рішень, спрямованих на якісні реформи в банківській сфері, в тому числі із врахуванням і запровадженням європейських стандартів (рекомендації Базельського комітету – Базель III) в діяльність банківських установ, що сприятиме запобіганню їх кризового стану.

Нині банківська система України поступово виходить з кризового стану: відбулося її очищення від неплатоспроможних банків, зростає прибутковість, підвищується рівень капіталізації, з боку регулятора спрощено процедури докапіталізації та реорганізації банків, запроваджено новий інструмент підтримки ліквідності банків, запроваджено нові вимоги до розрахунку банками кредитного ризику тощо. Банківським установам слід впроваджувати продуктивні стратегії розвитку, застосовувати інновації в банківській сфері, створювати позитивний імідж окремо взятої фінансової установи з метою відновлення довіри з боку економічних суб'єктів, а недопущення негативного впливу фінансової кризи на банківську сферу та запобігання її наслідкам мають бути стратегічними завданнями як ризик-менеджменту банківських установ, так і Національного банку та уряду країни, зацікавленої в стабільному функціонуванні банківської системи, а отже і економіки в цілому. При цьому важливо застосовувати принцип системної взаємоузгодженості та координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики через поєднання прямих і непрямих важелів регулювання грошово-кредитного ринку, індикатори яких впливатимуть на формування сприятливого макроекономічного середовища для стабільного і ефективного функціонування на фінансового ринку банківських установ як основних фінансових посередників розвитку економіки країни.

Література:

1. Вдовенко Л. О. Рефінансування як механізм підтримки стабільності банківської системи / Л. О. Вдовенко // *Економіка. Фінанси. Менеджмент. Актуальні питання науки і практики*. – 2018. – №2. – С.7-17.
2. Білецька Н. В. Системна банківська криза України 2014-2015 рр.: причинно-наслідковий зв'язок / Н. В. Білецька, Р. І. Лопатюк, В. В. Серветник-Царій // *Проблеми економіки*. – 2016. – № 1. – С.235-241.
3. Стубайло Т. С. Банківські кризи: причини та наслідки / Т. С. Стубайло // *Інноваційна економіка*. – 2013. – №11(49). – С.168-174.
4. Береславська О. І. Сучасні банківські кризи: причини та ймовірність повторення / О. І. Береславська // *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). Серія «Фінанси, грошовий обіг і кредит»*. – 2013. – № 3 (62). – С. 78-84.
5. Руденко З. М. Фінансова криза в Україні 2014–2015 років: причини та інструменти регулювання / З. М. Руденко // *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. Серія «Економічні проблеми макроекономічного та регіонального рівнів»*. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 216–221.
6. Реверчук С. К. Банківські кризи у відтворювальних процесах глобалізованої економіки / С. К. Реверчук, А. Ковалюк // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2009. – №111. – С.13-15.
7. Міщенко В. І. Вплив банківської кризи на зміну умов банківського кредитування / В. І. Міщенко // *Фінансовий простір*. – 2015. – № 3 (19). – С. 63–69.
8. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
9. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року / Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
10. Звіт про фінансову стабільність червень 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>.
11. Римар О. Г. Антикризові програми розвинутих країн світу та заходи по виходу з кризи в Україні / О. Г. Римар // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2010. – № 1 (104). – С. 9-13.

References:

1. Vdovenko, L. A. (2018), "Refinancing as a mechanism for maintaining the stability of the banking system", *Ekonomika. Finansy. Menedzment*, vol. 2, pp.7-17.
2. Bilecka, N. V. Lopatuk, R. I. and Servetnyk-Carii, V. V. (2016), "Systemic banking crisis of Ukraine for 2014-2015: causal link", *Problemy ekonomiky*, vol.1, pp.235-241.
3. Stubaylo, T. S. (2013), "Bank Crisis: causes and consequences", *Inovaciyna ekonomika*, vol. 11(49), pp.168-174.
4. Bereslavska, O. I. (2013), "Modern banking crises: reasons and probability of recurrence", *Naykovyj visnyk Nacionalnogo universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo), Seria «Finansy, groshovyi obig i kredyt»*, vol. 3(62), pp.78-84.
5. Rudenko, Z. M. (2015), "Financial crisis in Ukraine for 2014-2015: causes and regulatory instruments", *Naykovyj visnyk Nacionalnogo lisotekhnichnogo universytetu Ukrainy. Seria «Ekonomichni problemy makroekonomichnogo ta regionalnogo rivniv»*, vol. 25.7, pp. 216-221.
6. Reverchuk, S. K. (2009), "Banking crises in the reproductive processes of a globalized economy", *Visnyk Kyivskogo Nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, vol. 111, pp.13-15.
7. Mishenko, V. I. (2015), "The impact of the banking crisis on the changing conditions of bank lending", *Finansovyi prostir*, vol. 3(19), pp.63-69.
8. "Main indicators of activity of Ukrainian banks", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
9. "Analytical review of the banking system of Ukraine" (2016), Nacionalne rejtyngove agenstvo "Ryurik", available at: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
10. "Zvit pro finansovu stabilnist" (June 2017), available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>.
11. Rymar, O. G. (2010), "Anti-crisis programs of developed countries of the world and measures to overcome the crisis in Ukraine", vol.1(104), pp. 9-13.

